

DIALOG KRING KOMMUNALT KULTURMILJÖARBETE I TINGSRYDS KOMMUN 22 MARS 2019

SYFTE

Länsstyrelsen besöker Tingsryds kommun för dialog om det kommunala kulturmiljöarbetet med målsättningen att öka förståelsen för kulturmiljön som faktor för tillväxt och utveckling. Genom information, inspiration och workshops ska mötet bidra till bättre samverkan kring kulturmiljöfrågor och till bättre kommunikation mellan och inom organisationer.

PROGRAM

- 09:00 Registrering och kaffe/te
- 09:15 Introduktion
- Information från Länsstyrelsen
- Inspirationsföredrag: Kulturmiljöprogram för Ljungby kommun
- Samtal utifrån fyra teman:
1. Rollfördelning och antikvarisk kompetens
  2. Befintliga kulturmiljöer och kulturmiljölandskap
  3. Fornlämningar och planering
  4. Gestaltning av den fysiska miljön i Tingsryds tätort
- Summering av förmiddagen
- 12:30 Mötet slut

REGISTRERING

23 deltagare (13 kvinnor och 10 män; 57 % resp. 43 %)

Från Tingsryds kommun deltog 5 politiker och 6 tjänstepersoner.

Från Länsstyrelsen deltog 8 personer (sex från Kulturmiljö, en från Hållbar samhällsplanering samt enhetschef Samhällsutvecklingsenheten).

Region Kronoberg deltog med en representant.

Kronobergs läns hembygdsförbund deltog med en representant.

Kulturdepartementet deltog med en representant.

En föredragshållare från Ljungby kommun.

Foto: Annie Henningsson, Tingsryds kommun

INTRODUKTION

INLEDNING – VARFÖR ÄR VI HÄR IDAG?

Länsantikvarie Heidi Vassi, Länsstyrelsen

I februari 2017 presenterade regeringen propositionen Kulturarvpolitik (prop. 2016/17:116). Den innebär en samlad kulturarvpolitik och ett stärkt kulturmiljöarbete, bland annat har tio centrala myndigheter fått i uppgift att ta fram vägledande strategier för kulturmiljöfrågor. Kulturarvets bidrag till en hållbar samhällsutveckling betonas, liksom att kulturarv är allas ansvar. Det har även resulterat i en ny museilag (SFS 2017:563).

Boverket har fått ett nytt uppdrag om att förstärka arbetet med arkitektur och gestaltad livsmiljö och en ny tjänst som riksarkitekt har skapats. I uppdraget ingår även stöd till kommuner och länsstyrelsen bland annat kring hur kulturhistoriska värden ska integreras och tas tillvara i plan- och byggprocessen.

Man ska räkna med kulturarvet. Det är en resurs som bidrar till de tre hållbarhetsaspekterna; till exempel bidrar besöksmålsutveckling till den ekonomiska aspekten, kulturlandskapets biologiska mångfald till miljöaspekten och möten mellan människor genom lokalt engagemang, till exempel via hembygdsrörelsen, bidrar till den sociala aspekten. Det kan dock finnas konfliktytor mellan dimensionerna; till exempel kulturmiljöer längs vattendrag. Hållbarhet handlar om att försöka hitta en balans och att klara av avvägningen mellan olika intressen. Hållbar utveckling är en tvärsektoriell fråga och det har även kulturmiljöarbetet blivit, vilket innebär att kulturmiljökompetens och samverkan är viktigt på alla nivåer.

Bostadsbyggandet är ett annat område där samverkan mellan olika aktörer och kulturhistorisk kompetens behövs. När nya områden behöver tas i anspråk, innebär det ofta att fornlämningar berörs och då går den arkeologiska processen igång. För kommuner är det viktigt att ta kontakt med Länsstyrelsen i ett tidigt skede för att reda ut förutsättningarna. Ges tillstånd till att fornlämning får tas bort, innebär det att den grävs ut och dokumenteras. Även om arkeologiska undersökningar bidrar med ny kunskap om historien, bör man alltid försöka att undvika ingrepp i en fornlämning.

Då kulturmiljöarbetet bidrar till hållbar samhällsutveckling finns det även en koppling till miljömålsarbetet. Goda exempel på åtgärdsarbete kulturmiljö/miljömål finns på länsstyrelsernas regionala sida kring miljömålsarbetet, RUS; bland annat rapporten *Välj och vraka!*

Riksantikvarieämbetet har överinseende inom kulturmiljöområdet och gör stickprov på arbetet hos kommuner och länsstyrelser. Undersökningar visar att det finns brister vid planering och byggande, att kommunernas avsaknad av antikvarisk kompetens innebär att kulturmiljöer inte tas om hand samt att många kommuner saknar kulturmiljöunderlag som stöd för sitt arbete.

Länkar

[Kulturarvpolitik \(prop. 2016/17:116\)](#)

[Boverket - Arkitektur och gestaltad livsmiljö](#)

[Riksantikvarieämbetets rapport *Räkna med kulturarvet – Kulturarvets bidrag till en hållbar samhällsutveckling* \(2017\)](#)

[Broschyren *Bygga och bevara: hur påverkar fornlämningar dina byggeplaner?*](#)

[Riksantikvarieämbetets beskrivning av den arkeologiska processen](#)

[Länsstyrelserna Regional Utveckling & Samverkan i miljömålssystemet \(RUS\)](#)

[Länsstyrelsernas stöd *Välj och Vraka! Vägledning och goda exempel inom kulturmiljöarbetet*](#)

[Riksantikvarieämbetets rapport *Kulturvärden i planerings- och bygglovsprocesser – en utvärdering om kommuners förutsättningar för att ta hänsyn till kulturvärden* \(2017\)](#)

[Riksantikvarieämbetets rapport *Kulturvärden försvinner i byggprocessen – Intervjuer och aktgranskning av bygglovsärenden* \(2018\)](#)

[Riksantikvarieämbetets rapport *Riksintressen i siffror – statistik över kulturmiljövårdens riksintressen* \(2017\)](#)

BAKGRUND TILL LÄNSSTYRELSENS PROJEKT

Projektledare Catarina Nilsson, Länsstyrelsen

Kulturmiljö avser de avtryck som mänskliga aktiviteter genom tiderna har avsatt i den fysiska miljön. En kulturmiljö utgör ett sammanhang som kan innehålla föremål, ortnamn eller traditioner som är knutna till platsen.

Kulturmiljöarbete handlar om att skapa förutsättningar för människor att bevara, använda och utveckla kulturmiljöer. Dagens samhällsutveckling innebär att kulturmiljöarbetet behöver ses i ett vidare perspektiv än bara kommunernas fysiska planering. Andra kommunala verksamheter arbetar också med kulturmiljöer; till exempel besöksmålsutveckling, naturvård och fastighetsförvaltning. Detta innebär att kompetens och tvärssektoriell samverkan blir allt viktigare.

Enligt Miljöbalken 3 kap kan ett område utses till riksintresse för kulturmiljövården om det innehåller värden och uttryck som speglar ett eller flera skeenden i landets historia. Riksintressena är mycket varierande till såväl storlek som kulturhistoriskt innehåll; till exempel bruksmiljöer, stadskärnor, äldre brukningslandskap och efterkrigstidens bebyggelse. Den kommunala översiktsplanen har en viktig roll vid tillämpningen av reglerna om riksintressen. Det är det plandokument där bland annat riksintressen ska redovisas och kommunens bedömning av hur riksintressena ska tillgodoses ska anges.

Det finns flera utgångspunkter till Länsstyrelsens projekt med att främja det kommunala kulturmiljöarbetet i Kronobergs län:

- Regeringsuppdrag i Länsstyrelsens regleringsbrev
- Nationella kulturpolitiska mål (2009)
- Nationella kulturmiljömål (2014)
- Riksantikvarieämbetets vision till 2030 (2016)
- Förnyat kulturmiljöarbete – Kulturmiljöstrategi för Kronobergs län 2016–2020
- Handlingsplan 2016–2020 för att främja kommunalt kulturmiljöarbete i Kronobergs län

Länsstyrelsens regeringsuppdrag är att arbeta för de nationella kulturmiljömålen i samverkan med lokala och regionala aktörer samt att främja kommunernas kulturmiljöarbete.

De nationella kulturmiljömålen ska främja:

- ett hållbart samhälle med en mångfald av kulturmiljöer som bevaras, används och utvecklas
- människors delaktighet i kulturmiljöarbetet och möjlighet att förstå och ta ansvar för kulturmiljön
- ett inkluderande samhälle med kulturmiljön som gemensam källa till kunskap, bildning och upplevelser

- en helhetssyn på förvaltningen av landskapet som innebär att kulturmiljön tas till vara i samhällsutvecklingen.

Riksantikvarieämbetet har tagit fram en vision för kulturmiljöarbetet till år 2030: Alla, oavsett bakgrund, upplever att de kan göra anspråk på det kulturarv som format Sverige.

Kulturmiljöstrategin för Kronobergs län 2016–2020 lägger grunden för hur länets kulturmiljöarbete ska utvecklas och förnyas. Den utgår från de nationella kulturmiljömålen och innehåller tre målbilder: breddad syn på småländskt kulturarv, kulturmiljöer utvecklas hållbart och upprätthålla levande dialog mellan aktörer.

Parallellt med arbetet med den nya kulturmiljöstrategin togs en handlingsplan för att främja kommunalt kulturmiljöarbete under perioden 2016–2020 fram. Handlingsplanen, som fastställdes i april 2016, innehåller åtgärder inom tre områden där kommunerna har identifierat utmaningar och behov: förtydliga roller och utbyta erfarenheter, öka kompetens och sprida information samt komplettera kunskapsunderlag. Det finns åtta åtgärder i handlingsplanen. Dagens dialogmöte är åtgärden A1. Ta fram ett dialogverktyg för kommunalt kulturmiljöarbete.

Den 24 oktober arrangeras Kulturmiljödagen 2019. Dagen är det första av ett årligen återkommande forum med fokus på ett levande kulturarv och kulturmiljöns betydelse i Kronobergs län. Årets tema handlar om hur vi använder och utvecklar kulturmiljöer. Genom att samla olika aktörer vill Länsstyrelsen fortsätta dialogen om kulturmiljöarbetet i vårt län. Dagen ska både inspirera, ge kunskap och erbjuda möjlighet till erfarenhetsutbyte.

Länk

[Länsstyrelsens arbete för att främja kommunalt kulturmiljöarbete](#)

INFORMATION FRÅN LÄNSSTYRELSEN

Vid dialogmötena ingår det också att Länsstyrelsen informerar om tre andra åtgärder som finns med i handlingsplanen: Kartläggning av kulturmiljöunderlag, möjligheten att söka bidrag till kunskapsunderlag och så vill Länsstyrelsen uppmuntra kommunerna att använda en checklista för inkludering.

KARTLÄGGNING AV KULTURMILJÖUNDERLAG

Målsättningen är att öka kunskapen om kunskapsunderlag.

Kartläggningen genomfördes mellan december 2016 och juni 2017, då länets kommuner besöktes. Som utgångspunkt användes en kartläggning av byggnadsinventeringar som Länsstyrelsen gjorde 2004 och den skickades ut innan besöket. Vid projektledarens besök hos kommunen tittade vi först på listan från

2004 och pratade därefter om vad som har tillkommit sedan dess, om det finns underlag som behöver uppdateras och om det är något kunskapsunderlag som saknas.

Reflektion kring kunskapsunderlag i Tingsryd kommun:

- De äldre inventeringarna används fortfarande vid bygglovshandläggning. Ett exempel är det kommunala kulturmiljöprogrammet från 1992.
- Exempel på underlag som har tillkommit är en kulturmiljöinventering i Tingsryds centrala delar (Kulturparken Småland 2013).
- Kommunen kunde vid besöket inte säga om det är något underlag som saknas.

Foto: Länsstyrelsen

EKONOMISKT BIDRAG

Genom *Förordning (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer* [kulturmiljövårdsanslaget] finns det möjlighet att ansöka om ekonomiskt bidrag för att bevara, utveckla och använda kulturmiljöer. Enligt 9§ i förordningen finns det möjlighet att ge bidrag till ”generella eller riktade regionala och kommunala kunskapsunderlag som syftar till att ta till vara kulturhistoriska värden i samhällsplaneringen”. Bidraget söks hos Länsstyrelsen.

Länsstyrelsen ställer krav för att bevilja bidrag till kunskapsunderlag, som att underlaget ska:

- vara metodutvecklande
- fylla en funktion och vara till nytta för kommunen
- bli officiellt antaget i kommunen
- tas fram av personer med adekvat kompetens

Kravet på att det ska vara metodutvecklande ställer Länsstyrelsen för att vi inte kan finansiera ”traditionella” byggnadsinventeringar eller kulturmiljöprogram,

som många kommuner tagit fram sedan 1980-talet. Länsstyrelsen anser att det är av betydelse att framtaget material verkligen får betydelse i den kommunala planeringen, det vill säga att det är ändamålsenligt. Med metodutvecklande anser vi därmed att det krävs ett nytänk kring upplägg. Metodutveckling kan till exempel handla om hur man förmedlar innehållet, hur man involverar boende och besökare i processen. I det metodutvecklande ska finnas ett lärande för kommunen och/eller för andra kommuner. Det kan sammanfattningsvis därmed vara kring själva processen att ta fram kulturmiljöprogrammet, presentationen eller i inventerings- och värderingsarbetet.

Några andra saker att tänka på inför en ansökan om bidrag:

- Åtgärden får inte ha påbörjats före Länsstyrelsens beslut.
- Etappindela projekt/åtgärd som pågår mer än ett kalenderår.
- Redovisa kostnadsbild och medfinansiering i ansökan.
- Eventuellt bidrag kan uppgå till maximalt 50 procent.
- Beslutet kan inte överklagas.
- Bidrag betalas ut i efterskott.

Länk

[Information om bidrag](#)

CHECKLISTA FÖR INKLUDERING

Inom Länsstyrelsernas mångfaldsarbete har en checklista för inkludering tagits fram. Målsättningen är att ta tillvara fler perspektiv i kulturmiljöarbetet. Checklistan är ingen mall utan en uppsättning av frågor, som ska hjälpa handläggaren att synliggöra vad ett inkluderande arbete innebär. Frågorna är uppdelade i fem grupper:

1. Synliggör språk och struktur
2. Synliggör kulturmiljön
3. Synliggör historiebruk
4. Synliggör mottagare och målgrupper
5. Uppföljning

Länsstyrelsen Kronoberg använder checklistan vid upphandlingar, exempelvis av vård- och underhållsplaner, då vi har bedömt att detta ger störst effekt. Det finns även planer på att införa det i ärendehandläggningen.

Länkar

[Checklista för inkluderande ärendehandläggning](#)

[Göra Sverige – en verktygslåda för arbete med kulturmiljöfrågor](#)

INSPIRATIONSFÖREDRAG: KULTURMILJÖPROGRAM FÖR LJUNGBY KOMMUN

Planarkitekt Johan Håkansson, Ljungby kommun

BAKGRUND TILL LJUNGBYS ARBETE

Ljungby kommun har sedan tidigare identifierat de roller och ansvar som kommunen har inom kulturmiljöarbetet: myndighetsutövning, förvaltning, tillgängliggörande och kunskapspridning. Kulturmiljöer är ett allmänt intresse. Kommunens ansvar enligt PBL tillsammans med bland annat behov av uppdaterat kunskapsunderlag och helhetsgrepp på kulturmiljöer utgör bakgrunden till att kommunen beslutat sig för att ta fram ett nytt kulturmiljöprogram. Vidare har Ljungby kommun vad gäller det interna arbetet med kulturmiljöfrågor även identifierat att det är otydligt ansvar för frågorna och att inget löpande förvaltningsövergripande arbete sker. De har även varit på studiebesök hos Emmaboda kommun för att se hur de arbetar.

Kommunstyrelsen lämnade i augusti 2017 ett projektuppdrag till förvaltningarna: ta fram ett kommunomfattande kulturmiljöprogram som ersätter tidigare kulturmiljödokument och hitta en tydligare styrning och samordning av kulturmiljöarbetet i kommunen. Planarkitekt och kultursekreterare är kommunens projektsamordnare och de ingår också i kommunens arbetsgrupp tillsammans med bygglovhandläggare, karta/GIS och stadsarkitekt. Från början skulle även en informatör ingått men bland annat på grund av omorganisation blev det inte så. Antikvarisk kompetens och projektledning hyrde kommunen in via konsult.

GENOMFÖRANDE

Tidplanen för arbetet har blivit mer utdragen än det ursprungligen var tänkt, bland annat på grund av att upphandlingen av antikvarisk kompetens/projektledning tog tid. Planen är nu att kulturmiljöprogrammet ska antas av kommunfullmäktige i juni 2019.

Kommunen har kommunicerat arbetet via tidig medborgardialog vinter/vår 2018 av intressanta objekt och informationsmöte i samband med att förslaget till kulturmiljöprogram gick ut på samråd i december 2018. Användarvänlighet av programmet är viktigt men det är svårt när kommunen vill vända sig till så många som möjligt. När kulturmiljöprogrammet är klart ska det spridas både internt och externt.

Kulturmiljöprogrammet är uppbyggt utifrån fyra teman: fornlämningsmiljöerna, kommunikationerna, odlingslandskap/bebyggelse och tätorter/industrier. Det innehåller 36 geografiska områden, som framför allt är koncentrerade till Lagadalen och Bolmsö. Varje område beskrivs med två siduppslag: förstasida med introduktion, andrasida med historik och viktiga kulturmiljöer, tredjesida med bevarandevärde, karaktärsdrag, riktlinjer och lagskydd samt fjärdesida kartbild med områdesavgränsning. Tanken är att den som är intresserad av ett område ska få all information på ett papper. En bebyggelseinventering är gjord

för Ljungby centrum. I kulturmiljöprogrammet tar kommunen även upp Sagobygden och det immateriella kulturarvet kopplat till platser som behandlas i dokumentet.

LJUNGBYS ERFARENHETER

Slutsatser av arbetet med att ta fram ett nytt kulturmiljöprogram:

- Politiskt uppdrag – tydligt och på kommunstyrelsenivå
- Konsultens uppdrag – projektledarrollen och projektets avgränsning
- Fördjupad översiktsplan ger tyngd
- Riktlinjer för skydd och utveckling viktigt
- Inventering av särskilt värdefulla byggnader
- Immateriella kulturarvet – berättelser från områdena
- Kommunikationsplan och kommunikatör under hela processen
- Målgruppsanalys – flera målgrupper internt och externt
- Intern förankring – ex arbetsgrupp och referensgrupp
- Extern informationsspridning av det färdiga kulturmiljöprogrammet
- Digital redovisning bl.a. för myndighetsutövning
- Tänk process, inte bara produkt
- Löpande och förvaltningsövergripande kulturmiljöarbete
- Identifiera och initiera fortsatt arbete
- Ekonomiskt bidrag från länsstyrelsen var viktigt för att komma igång

NÅGRA ORD KRING KULTURMILJÖER OCH BESÖKSNÄRING

- Ljungby kommun tillgängliggör kulturmiljöer genom exempelvis kulturvandringar, busstur (historiker + berättarpedagog), informationsfoldrar m.m.
- Besöksmål, bl.a. muséerna. Paketering av besöksmålen
- Arrangemangsbidrag till kulturföreningar/kulturaktörer
- Arbete pågår med att ta fram besöksnäringstrategi

Kultur och fritid + turistbyrån ansvarar för frågan – kontakta dem om ni vill veta mer.

LÄNKAR

[Ljungby kommun](#)

[Ljungby kommuns kulturmiljöprogram](#)

SAMTALSPASS

Deltagarna delades in i fyra grupper som samtalade utifrån fyra teman:

1. Rollfördelning och antikvarisk kompetens
2. Befintliga kulturmiljöer och kulturmiljölandskap
3. Fornlämningar och planering
4. Gestaltning av den fysiska miljön i Tingsryds tätort

Till varje tema fanns en eller flera frågor för samtalet att utgå ifrån. Varje samtalspass var cirka 20 minuter långt och Länsstyrelsens personal dokumenterade.

TEMA 1. ROLLFÖRDELNING OCH ANTIKVARISK KOMPETENS

- Vilken roll har min organisation i kulturmiljöarbetet?
- Hur är antikvarisk kompetens av betydelse i det kommunala kulturmiljöarbetet?
- Hur använder Tingsryds kommun antikvarisk kompetens?
  - Kommunen bemannar med adekvat kompetens för olika uppgifter men egen antikvarisk kompetens saknas.
  - Behov finns för antikvariska sakfrågor
  - Strategisk antikvarisk kompetens borde man kunna samverka med flera kommuner. Inom andra områden har man lyckats med att samverka om gemensam kompetens.
  - Många nyanställda ger ett behov av att kunna hantera och stötta kring kulturmiljöfrågor.
  - Kommunen måste äga sin egen utveckling och hur man vill att platser ska utvecklas/bevaras.
  - Finns behov av att aktivera och revidera ÖP, ev FÖP
  - Saknas arkitektkompetens, skulle finns möjlighet att samverka kring antikvarisk och stadsarkitektkompetens
  - Viktigt att även lyfta fram besöksmålnäringen, som i landet är en underutvecklad del. I Tingsryds kommun förvaltas detta väl.
  - I Tingsryd kopplas alla beslut in i miljö kvalitetsmålen.
  - Finns stort behov av att utveckla områden, flera entreprenörer visar intresse, måste finnas kapacitet på kommunen att ta emot intresset
- Tingsryds kommun använder Smålands museum i stor utsträckning. Även Länsstyrelsen är ett stöd.
- Antikvarisk kompetens behövs. Man behöver identifiera när den behövs?
- Inför olika byggprojekt och utformning av nya miljöer i anslutning till kulturhistoriska värden är det av betydelse att hantera värdena på ett bra sätt. Viktigt även för gestaltungsfrågorna.
- I arbetet med utformning av byggnader är det en självklarhet men att det även handlar om utformning av platser, besöksmålsutveckling m m.
- Fundera över om antikvarisk kompetens gör mest nytta i enskilda ärenden eller mer nytta i strategiska frågor.

- Viktigt att arbeta övergripande med riktlinjer så man vet begränsningar för utveckling på en plats.
- Praktiskt bör antikvarisk vägledning även kunna ges via t ex mäklare när fastigheter säljs, känna till och förmedla skyddsformer.
- Finns inga förutsättningar att anställa en antikvarisk kompetens. Kan finnas bygglovhandläggare med antikvarisk kompetens, det är mer realistiskt. Realistiskt är att samverka kring antikvarisk kompetens mellan kommunerna och dela på en tjänst.
- I brist på antikvarisk kompetens är det ännu viktigare att ha rutiner för de kulturhistoriska frågorna.
- Arkeologisk kompetens och frågor om den arkeologiska processen är efterfrågad.
- Rollen - hur når vi skolelever och turister. Hur ska det marknadsföras. I första hand krävs en kultureksekreterare.

- Saknas antikvarisk kompetens i Tingsryds kommun.
- Antikvarisk kompetens behövs framförallt inom plan och bygghantering.
- En rekommendation är att samverka om antikvarisk kompetens med andra kommuner.
- Finns många områden där antikvarisk kompetens borde finnas, t ex skola, besöksmålsutveckling m m.
- Kultureksekreterare saknas och samverkan kring tillgänglighetsfrågor.
- Hembygdsföreningar har kunskaper om kulturhistoriska värden i landskapet men samverkan kan utvecklas.
- Vinsten för kommuninvånarna är vackrare miljöer och förlusten skulle vara stor om man inte tar hänsyn till kulturmiljöer.
- Tingsryds kommun har flera fantastiska miljöer bl a Korrö och Kurrebo som man på ett bra sätt lyckats tydliggöra värdena i även om man vill sälja områdena.
- Planhandläggarna är viktiga och kan även ha antikvariskt intresse och kompetens.
- När man nyanställer behöver man anställa personal som kan ha flera kompetensområden.

- Kommunens roll är stor, här hanteras kulturmiljöfrågorna i planering och byggande.
- Saknas dock antikvarisk kompetens, men Smålands museum används som stöd och i uppdrag.
- Antikvarisk kompetens skulle kunna hanteras bredare i besöksmålsutveckling ex i Korrö.
- Att dela på antikvarisk kompetens och att dela tjänster borde vara en möjlighet. Det har dock visat sig i andra sammanhang att geografin eller att kulturen sätter stopp för detta. Borde kunna göras i ett samarbetsavtal.
- Miljö och byggsamverkan, Samplanering Kronoberg är forum där man samverkar.
- Att optimera tjänstetillsättningar kan vara en del i ett tänk att hitta dubbla kompetenser när man anställer.
- Kultureksekreterare saknas.

- Finns stort behov av att samverka mellan kommunerna i olika nätverk.
- Regionens roll i kulturmiljöarbetet är att de äger Kulturparken Småland som får ägardirektiv för bl a kulturmiljöarbetet

TEMA 2. BEFINTLIGA KULTURMILJÖER OCH KULTURMILJÖLANDSKAP

- Hur kan vi arbeta med att kombinera landsbygdsutveckling och kulturmiljövården?
- Hur kan vi arbeta för att bevara kulturmiljölandskapet i kommunen?
  - Pratar om landsbygd och rädslan när man ska nybygga. Det behövs kunskap, dialog, osv. Alla behöver veta hur den arkeologiska processen går till, allmänheten, kommunen osv. Kulturmiljö ses som en ett hinder.
  - Korrö kan utvecklas ännu mer, högt tryck, mer boende behövs, Smålands Museum är inkopplade och rekommenderar arkitekt, även naturreservat.
  - WebbGis finns som en hjälp i planeringen. Kan användas av fler.
  - Kulturmiljöprogrammet behöver uppdateras inom kommunen.
  - Rydafors - kan det användas och utvecklas
- Korrö, de fortsatte diskussionen utifrån Heidis frågor.
- De arbetar med Korrö och ska fortsätta med det
- Digitalisering och kommunikation. Man måste visa upp vad som finns. Tillgänglighet skapar värden för kommunen. Cykelrundor behövs.
- Bussturer inom Kronoberg: tex till Korrö
- Nå de unga via internet. Modernare material som når många.
- Synliggöra landsbygdsutveckling och kulturmiljö digitalt
- Landsbygd med småskalig livsmedelproduktion och kulturmiljö. Miljö och kulturmiljö går hand i hand. Torkan ställer till det dock för många.
- Våtmarker, Fiskestasjön- Bräkneåns avrinningsområde som håller på att växa igen. Medborgare är engagerade i frågan vilket är drivande. Många aspekter finns med här: miljö, klimat, turism, natur etc.
- Hur ska vi behålla kompetensen inom verksamheten? Tex inom vattenfrågor och högspänningsledning. En grundidé och grundstruktur behövs som plattform. Är det kommunen som ska driva detta? Eller är det en regional fråga. Samarbete behövs.
- Vilka områden är attraktiva att bo i idag? Jo de som var attraktiva historiskt och förhistoriskt. Hur kan vi utnyttja de andra ytorna?
- Vi måste ta hänsyn till alla åsikter i processerna. Det är en demokrati. Många känslor och visioner finns med i spelet. Förvalta är bättre än bevara?
- Landskapets tålighet behöver ses över. Kulturmiljö ska inte vara en stoppkloss. Bevara betyder inte döda.

Foto: Länsstyrelsen

- Vad är landsbygdsutveckling? Bostad, kommunikation, fiber, skyltning, strandnära lägen (lis-plan), turism etc.
- Är fråga nr 1 en konflikt idag? De har inte så mycket byggnation här idag. Men det är det till en viss del.
- Cykelvägar: ska prioriteras. De ska rustas upp. Ska de som leder till besöksmål prioriteras? Utvandrarsleden finns här, Korrö- Lessebohållet.
- Hur ska vi bevara kulturmiljöer i kommunen? Att synliggöra kulturmiljöer kan vara unisont med att det blir lättare att bevara.
- Skyltning är viktigt för att synliggöra
- Geocaching: hur kan man utnyttja det? Vilka kan vara intresserade? Rekreativvärden är ofta kopplade till kulturmiljö.
- Kulturvägar finns som är skyddade. Trafikverken har hand om dem. Vägar kan vara ett sätt att lyfta fram värdefulla kulturmiljöer.
- De har lite samarbete mellan kommunerna angående landsbygdsutveckling. Dels från Länsstyrelsens kvartssamtal.
- Kommunen och deras 7 hembygdsföreningar har ett väldigt bra samarbete.
- Blomningsfestivalen borde återinföras. Det var ett värdefullt inslag för turismen. Tingsryd är en besökskommun. Och Åsnen som naturområde borde också bidra till detta. De båda områdena, Åsnen och ängsfruktsodlingarna, borde kopplas ihop.
- Deltagarna har lärt sig mycket under dagen. Det gick trögt i början med samtalen men har tagit sig.
- 7 socknar finns under kommunen.
- En ny generation, 30–40 åringar, har tillkommit som prioriterar landsbygden och livet där. Som vill lära sig hur gamla traditionella yrken och hantverk fungerar tex kolning fungerar.
- Landskapen växer igen om ingen tar hand om dem. Djur som betar och underhåll är viktigt för att bevara landsbygdens värden.
- Vissa personer, som Jörgen Larsson landsbygdsutvecklare, betyder mycket för kommunen i denna frågan.

- Befolkningen ökar lite inom kommunen, håller sig på en stabil nivå. Alla kategorier av människor finns med, nyanlända, nyfödda osv.
- Andra generationen som tar över tex en gård gör ofta boendet till fritidshus. Fiber är viktigt för utvecklingen.
- Hur kan man stötta hembygdsförbunden och hembygdsföreningarna för att inte deras arbete och kunskap ska gå förlorad. De har ett generationsskifte och kunskapen kommer försvinna.
- Behövs en långsiktig plan för att bevara och utveckla landsbygden?
- År 1992 var Tingsryd årets landsbygdskommun, samma år som kulturmiljöprogrammet kom. Ekonomin var bättre och mer positivitet fanns i frågan om landsbygdsutveckling.

TEMA 3. FORNLÄMNINGAR OCH PLANERING

Liknande saker dryftades i alla grupper och detta är en sammanställning av vad som sades:

- På vilka sätt kan fornlämningar ha betydelse när God bebyggd miljö utformas?
  - Kan ge historiskt djup och ökad trygghet att veta att människor bott på platsen tidigare
  - Kan ge estetiskt mer tilltalande miljöer att bo i
  - Ökad livskvalitet
  - Man kan känna samhörighet med tidigare generationers mödor
  - Kan ge ökad turistströmning till orten om det finns sevärdheter
  - viktigt att kommunicera kunskapen om fornlämningarna med skyltar, appar i smartphonen som kan ge en levande bild hur landskapet tros ha sett ut tidigare
- Hur kan vi förbättra processen vad gäller planläggning av mark med fornlämningar?
  - Genom att tidigt inleda samråd med Lst undviks problem
  - emaila TS eller SE, så startar vi samrådsärenden
  - kom till planberedningsmöten i fall ni behöver dryfta flera olika frågor
  - Att tänka på den nya lagen om 1850-gränsen för vad som betraktas som fornlämning
  - Att först tänka om fornlämningen verkligen behöver tas bort. Bäst är att bevara den i detaljplanen om möjligt
  - Ökad kunskap om t. ex. fossil åkermark är viktigt (jag berättade om att denna kategori fornlämningar i många fall visat sig ha forntida lämningar under marken och att kunskapen om detta är relativt ny
  - Viktigt att känna till att man kan göra frivilliga utredningar, vilket kan spara tid, då Lst har mkt att göra och handläggningstiderna ofta blir långa.
  - Vad gäller bytomter/gårdstomter finns rekvisit som måste vara uppfyllda. Ofta uppfylles ej rekvisitet "varaktigt övergiven", varför de inte kan klassas som fornlämningar

- Kommunerna bör använda hembygdsföreningarna/hembygdsförbundet oftare som remissinstans. De sitter inne med mycket lokal och viktig information, som lätt annars missas.

TEMA 4. GESTALTNING AV DEN FYSISKA MILJÖN I TINGSRYDS TÄTORT

- Hur kan den fysiska miljön i Tingsryds tätort, till exempel torget, utformas i förhållande till den kulturmiljö som existerar i tätorten?
- Vilka kulturella värden vill vi lyfta fram?
  - Tingsryds tätort med centrumstudie – fördjupning av översiktsplan
  - Första mötet ska vara i april om utvecklingen av torget och närmiljön däromkring. Samla olika kompetens inom kommunen och engagera näringsidkare och allmänheten för att ta tillvara alla goda idéer.
  - Projekt att ta fram ett nytt bibliotek pågår.
  - Vill skapa mer av en torgmiljö. En miljö där man kan vistas och vara. Det är just torget som berörs, men större område har diskuterats.
  - Stora mängder turister - kan man ta med turismen i planeringen på något sätt? Turistinfo vid stationshuset? Cykeluthyrning vid detta. Utveckla ett koncept. Kanske måste man ta med stationsområdet i planeringen? Stationshuset är en fin gammal byggnad. Ta tillvara på denna.
  - Identifiera mötesplatser och stråk – en bra grund i planeringen.
  - Tingsryds enda park – utveckla denna. Kan binda ihop fler områden.
  - Kommunen har erfarenhet av nackdelar med att byggnader i centrum försetts med rivningsförbud. Ägarna har medvetet misskött byggnaderna så att underhållet blivit eftersatt. Två byggnader fick rivras.
  - Gruppen anser att det inte längre finns så stora kulturhistoriska värden i miljön närmast torget. Man ser att flera miljöer i Tingsryd har förbättrats genom nybyggnationer och renoveringar genomförda av ett lokalt byggföretag. Företaget har byggt trähus i traditionell stil, vilket bidragit till att skapa trivsamma miljöer och gett områden ett lyft. ”Tidigare var det vara kantiga kolosser.”
  - Man anser att nya och gamla kulturvärden som blivit ett signum för Tingsryd. Detta är något man bör ha med sig i planeringen när man satsar på att utveckla torget. Bevarandet av karaktärsdrag kan tillföra ett värde.
  - Gruppen tycker att det är viktigt att lyfta kulturmiljöerna i planeringen. Man menar att det är oerhört viktigt att få med de kulturhistoriska värdena i utvecklingen, även om det finns olika åsikter i samhället. Man har börjat ta fram ett gestaltungsprogram som dock har fått nedprioriteras på grund av arbetsbelastning.
  - Kanske kan man engagera Kulturparken Småland i arbetet? Gestaltungsprogrammet bygger mycket på tidigare gjord inventering.

- Kommunen brukar alltid kontakta Kulturparken Småland när man förändrar i och kring värdefulla byggnader.
- Man ser det som viktigt att använda material karaktäristiska för Tingsryd vid utformningen av nya byggnader och miljöer. Man vill anpassa efter lokala särdrag, även när det kommer till detaljutformning. Man ser det som angeläget att engagera allmänheten i planeringen och utvecklingen av torgmiljön. Det finns idag en centrumgrupp där företagen i centrum ingår. Man tror att man kanske glömmer bort allmänheten.
- Man behöver fler bostäder och mer industrimark. Vid exploatering blir hanteringen av fornlämnarna en utmaning för kommunen.
- Regionens ortsanalys är ett bra verktyg att använda i planeringen.
- Man ser att det finns andra delar av samhället som är betydligt trevligare än torgmiljön. Det finns många fina miljöer i bostadskvarteren.
- Politikerna har tillfört miljoner för att göra något med centrum. Bl.a. finns medel undansatta för en förstudie. 8 miljoner räcker dock inte så jättelångt.
- Ett lokalt byggföretag står för ”hälften av alla vackra hus i samhället”. Deras arbete i Tingsryd har inneburit en förbättring av miljön. Det finns dock olika åsikter om en del av de miljöer som har byggts om, ex. Norrman 17. Torget har dock helt andra förutsättningar; en miljö med bred gata och byggnader i olika skick.
- Man ser det som angeläget att även framtida bebyggelse utformas med hänsyn till den kulturmiljö som finns.
- Dåligt förvaltade byggnader runt om torget. I kvarteret nedanför finns helt förfallna byggnader - ”Kåkstaden” som alla passerar på väg från stationen till samhället. De mest nedgångna byggnaderna har fått rivningslov, men rivning har inte skett.
- Gruppen ser det som angeläget att man fortsätter att diskutera frågan om hur man bäst tillvaratar kulturhistoriska värden. Det är en stor och viktig fråga.

DELTAGARNAS UTVÄRDERING AV DIALOGMÖTET

FÖRVÄNTNINGAR PÅ DAGENS DIALOGMÖTE

- Ökad kunskap
- God dialog
- Framtidsvision för miljö/kultur i vår kommun
- Tips hur vi kan jobba med kulturmiljöprogram och utveckla kulturmiljöer
- Nya kontakter
- Ny kunskap
- En inblick i pågående arbete i Tingsryds kommun
- Inspirerande samtal
- Kunskapsförmedling
- Ett möte med bra samtal
- Goda dialoger!
- Korrö utveckling
- Kyrkstallarna Linneryd
- Ökad kunskap om hur kulturmiljö kan bidra till kommunens utveckling, utmaning och möjlighet
- Förveten!
- Lära mig kommunens roll och möjligheter
- Med kulturmiljö i fokus förväntar jag mig goda och konstruktiva samtal
- Gemensam syn på kulturmiljöers betydelse
- Ökad kunskap
- Vilka roller kommun: Ist har gällande kulturmiljö
- En utökad förståelse kring kulturmiljön och hur den kan förankras i den framtida utvecklingen

DETTA VAR BRA PÅ DAGENS DIALOGMÖTE

- Mycket givande & roligt att komma till Tingsryds kommun. En medveten kommun som vill jobba med kulturmiljöer
- Intressanta teman som man verkligen kunde djupdyka i!
- Bra att politikerna får upp ögonen för kulturmiljöfrågorna!
- Att mötas i verkligheten.
- Bra samtalsgrupper – både sett till storlek & sammansättning.
- Bra & konkret föredrag om Ljungbys kulturmiljöprogram
- Bra tips om material och bidrag att söka
- Bra diskussioner
- Nya infallsvinklar
- Bra inspirationsföreläsning
- Bra med informell kontakt med kommunen
- Bra att kunna diskutera möjliga arkeologiska scenarier.
- Bra information.

- Efter 4 stationer så insåg man att det finns mycket att göra för kommunen.
- Bra med kommunalt utbyte.
- Bra diskussioner
- Bra info från Lst – olika former av ekonomiskt stöd som kan sökas, – process med fornlämning
- Kul att höra Johan från Ljungby.
- Fin inledning.
- Konkreta frågor som hjälper kommunen.
- Bra med ett tätare samarbete mellan Kommunen och Länsstyrelsen.
- Alla visade intresse och vilja för att arbeta vidare med kulturmiljöfrågor
- Utvecklande samtal
- Fick lära mig mycket nytt
- Berikande för alla parter
- Gruppdiskussioner med teman var mycket givande – mer tid!
- Ögonöppnande
- Kunskapsinhämtande
- Bra dialog
- Utmärkt genomförande.
- Ljungbys presentation
- Utmärkt att vi träffas tjänstemän, politiker, från Regionen → Att vi lyfter dessa frågor.
- Bra med inspiration från Ljungby!
- Att dialogen var så öppen för olika perspektiv och att både möjligheter o svårigheter kunde lyftas.
- Många intressanta tankar & åsikter
- Bra upplägg på mötet
- Ger bra underlag för fortsatta samtal
- Bra frågor kom upp
- Mycket engagemang
- Bra frågor
- Intressanta diskussioner
- Bra samtal!

DETTA KAN FÖRBÄTTRAS TILL KOMMANDE DIALOGMÖTE

- Inget negativt
- Kommer inte på något! Allt var bra.
- En övergripande genomgång från varje tema hade behövts. Vad sa de andra grupperna?
- Kanske skulle man besluta om ett första steg för fortsättningen.
- Ny tid för nästa möte saknade vi.

- Lite för små grupper, skulle kanske ha räckt med tre gäng. Saknade bredden av perspektiv när vi var så få.
- Förklara begreppen, jag förstod inte vad vissa begrepp betydde.
- Lite långt med presentationerna i början. Kan behövas ”smart paus”.
- Större rum för gruppdiskussionerna – alternativt lite längre pauser mellan diskussionerna.
- Svårigheter för en liten kommun – vad blir nästa steg är inte alltid självklart
- Rätt snart skulle vi behöva träffas igen, får inte gå flera år emellan.
- Lite svårt med vissa diskussioner om man inte har lokalkunskap
- Samtalsledare hade behövts vid gruppdiskussioner
- Suddig projektering
- Mer tid till samtal
- För få raster
- Mer tid till ”Bikupor/temadiskussion”
- Mindre föreläsningar
- En del svåra frågeställningar.
- Kunde varit fler politiker.